

Маст. Милица Соврлић,
асистенткиња

УДК: 368(37)
DOI: 10.46793/UPSSXI.0835

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ КОЈУ ПРИЧИНИ ПАС У РИМСКОМ ПРАВУ*

Резиме

У римском праву, одговорност за штету коју проузрокује животиња постојала је како у случају домаћих тако и у случају дивљих животиња и egzотичних звери. Што се тиче паса, питање одговорности и тужбе која ће се применити, а што је предмет рада, зависило је од тога да ли је пас инстинктивно реаговао и нанео штету или је штетно понашање пса последица људске активности и кривице.

Кључне речи: римско право, пас, штета, одговорност.

1. Увод

Животиње су у римском друштву, уосталом као и у другим друштвима античког периода, заузиле важну и сасвим оправдано много већу улогу него данас. Било да су припитомљене или дивље, животиње су имале удела у скоро свим областима живота. О повезаности са човеком и значају који је им је придаван можда најбоље говори предање о оснивању Рима, а симболика животиња видљива је и у имену Италија. Према Варону, Италија је највероватније добила име од речи за волове. Како истиче, могуће да је име добијено због броја и лепоте стоке и великог броја телади, а стари Грци су бикове звали итали или према томе што је Херкул овамо са Сицилије отерао племенитог бика који се звао итал.¹

Животиње су коришћене за храну, одећу, лов, у рату, за забаву, у религиозне сврхе. Међутим, најважнија употреба је била за обраду земље и транспорт. Такве животиње, а због значаја које су имале за пољопривредно друштво, припадале су посебној категорији ствари *res mancipi*. Подела ствари на *res mancipi* и *res nec mancipi* настала је веома рано, на прелазу између

* Рад је резултат истраживања на пројекту Правног факултета Универзитета у Крагујевцу: „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније”, који се финансира из средстава Факултета.

¹ Varon, *De re rustica*, II 5. 3-4.

колективне и приватне својине, и извршена је према економском значају појединих ствари за пољопривредно друштво.² Из тог разлога, сасвим је јасно што је стварима *res mancipi* припадала четворножна стока која се користила за ношење или вучу као што су волови, муле, коњи и магарци.³ О значају ове поделе, а самим тим и важности стоке говори и то што се својина на стварима *res mancipi* преносила само путем свечаног и формалистичког поступка манципације.⁴

Међутим, поред домаћих, а које су за човека свакако биле најкорисније, значајно место су заузимале и дивље животиње.

Дивље животиње су увожене од најранијег периода, а према Плинијевом сведочанству увоз животиња из Африке постојао већ од 670. године п.н.е.⁵ Сврха употребе дивљих животиња је била различита. Најпре, такве животиње су могле да користите сврси коју су имале и домаће. На пример, за ношење, вучу, јахање. Такве су камиле и слонове. Ове животиње су, а према томе како их је право третирао, сматране мешовитим животињама зато што је њихова природа дивља, али су служиле за обављање послова теретне стоке. Стога, ако би се десило да неко убије камилу или слона, власник би могао да захтева накнаду штете као и ако би неко убио на пример коња, мазгу или било коју другу животињу која се сматра стоком. Другим речима, камиле и слонове су потпадале под прво поглавље Аквилијевог закона па би власник могао да захтева накнаду штете која је процењена према највишој вредности коју је животиња имала у години у којој је убијена.⁶ Међутим, ове животиње, иако су по сврси изједначене са теретном стоком, нису сматране стварима *res mancipi* већ стварима *res nec mancipi*. Разлог због чега су биле искључене из ове категорије ствари једноставно се објашњава тиме да се у време када је установљена разлика између *res mancipi* и *res nec mancipi* за ове ствари још није чуло.⁷ У прилог томе говори то што су на пример слонове у Италији први пут виђени око 280. године п.н.е., седам година након тога су тријумфално доведени у Рим, а 252. године п.н.е. коришћени су за борбе у Циркус Максимусу.⁸

Поред тога, дивље животиње су коришћене за исхрану, луксузне потребе појединаца, игре, представе, а њихова употреба се задржала током читавог периода.⁹

² Станковић, Е., Владетић, С., *Римско право*, Крагујевац, 2020, стр. 231.

³ Ulpianus, *Regulae*, 19.1; Gai, *Institutionum* I, 120. Gai, *Inst.* II, 15.

⁴ Gai, *Inst.* I, 119-120.

⁵ Plinius, *Naturalis Historia*, 8. 24.

⁶ D.9.2.2; D.9.2.2.2

⁷ Ulpianus, *Reg.*, 19.1; Gai, *Inst.* II, 16.

⁸ Plinius, *Nat. hist.*, 8.6.

⁹ СЈ. 11.44. За време Хонорија, 417. године, свима је било дозвољено да убијају лавове без бојазни да ће због тога бити изложени кривичном гоњењу. Штавише, посебна мера је била да се дивље звери, а које се транспортују од границе, док су на путу, не смеју

Прве игре које су подразумевале борбу са дивљим зверима одржане су 186. године п.н.е. Игре је приредио Марко Фулвије, а у десетодневном спектаклу приређен је и лов на лавове и пантере.¹⁰ Марцијал, а који је умро 102. године н.е. наводи да неки Цецилијан Тит није вечерао без целе дивље свиње.¹¹ Диоклецијанов едикт о ценама, издат 301. године, садржи цене дивљих звери, а које иако су биле високе, на пример, лав је коштао 150 000, леопард 100 000 денара нису спречавале богаташе да имају њихова крзна у својим домовима.¹²

Што се тиче паса, сазнање о њиховој природи и присутности најпре пружају писци приручника о земљорадњи и природи као што су Катон, Варон, Колумела, Плиније.

Катон је препоручивао да пси морају бити затворени током дана како би ноћу били активнији и буднији,¹³ Колумела је истицао да су разлози за набавку паса чување имања, одбијање напада од људи и звери, чување стада и за хајку, а за коју је говорио да је најмање корисна, јер не помаже него одвлачи од земљорадничких послова и описао је псе према сврси којој служе.¹⁴ Варон је говорио о физиномији паса, репродукцији, неговању, исхрани,¹⁵ док је Плиније изнео неке особине пса, користи и приврженост господарима.

Описујући природу паса, Плиније наводи да су пси једине животиње које сигурно познају своје господаре и једине животиње које ће се одазвати својим именима и препознати гласове породице, сећају се пута којим су прошли колико год био дуг и поред човека, пас је једино живо биће чије је памћење тако дуготрајно. На крају, наводи да се напад пса колико год да га је водио бес може сузбити тако што ће се сести на земљу.¹⁶

Што се тиче користи паса, иако је у свакодневном животу откривено много вредних квалитета, истиче да се интелигенција и проицљивост ових животиња посебно показују у хајци. Пас открива и прати трагове животиње, а ловац који га држи за поводац ће се довести право до плена што ће се показати кроз индикацију прво по репу, а онда по носу. Истичући ту њихову вредност, закључује да чак и кад су у старости, слепи и нејаки, ловац их носи у наручју, јер су још увек у стању да укажу на скровишта где је сакривена дивљач њушкајући на ветру.¹⁷

На крају, навео је неколико случајева где се представа о псу као животињи која је блиска и верна човеку показује. Тако, истиче пример пса који се борио

држати у једном граду дуже од седам дана, а прекршиоци су били у обавезни да плате казну од пет фунти злата државној благајни.

¹⁰ Titus Livius, *Ab urbe condita*, 39.22.

¹¹ Martialis, *Epigrammata*, 7.59.

¹² Карајовић, Е., *Диоклецијанов едикт о ценама*, Крагујевац, 1997, стр. 145.

¹³ Cato, *De agricultura*, CXXIV.

¹⁴ Columella, *De re rustica*, VII, 12. 2.

¹⁵ Varron, *De re rust.*, II 9. 7.

¹⁶ Plinius, *Nat. hist.*, 8. 61.

¹⁷ Исто.

против групе пљачкаша у одбрани свог господара и није хтео да напустио његово рањено тело, други пас је препознао убицу свог господара усред скупа људи и уједајући и лајући на њега изнудио признање злочина, а као најизванреднију ситуацију навео је ону која се догодила у његово време. Реч је о убиству Тиција Сабина, Веспасијановог брата. Сабин је заједно са својим робовима убијен током борби које су вођене за власт између Веспасијана и Вителеја након Нероновог убиства. Плиније описује да док су били затворени није било могуће да се пас отера нити се касније могао на силу одвојити од тела које је било бачено низ гемиторијанске степенице. Како наводи, „пас је тамо стајао урлајући у присуству огромног мноштва људи, а када би неко бацио комад хлеба на њега животиња га је носила устима свог господара. После, када је тело бачено у Тибар, пас је запливао у реку и покушао да га подигне из воде.“¹⁸

Поред тога, сведочанство о присутности пса у свакодневном животу пружају и други ванправни извори. Тако Хорације, приказујући свакодневни живот свог времена смештеног између 65. и 8. године п.н.е., времена које је било и Вароново (116. п.н.е – 27. п.н.е), између осталог сведочи да није било неоубичајено да се на улицама види како бежи бесан пас или како јури блатњава свиња,¹⁹ а присутност паса током каснијег периода потврђује Марцијал. Он не само да помиње псе него и истиче присуство већ познате расе младих паса,²⁰ а која је била врло опасна.²¹

2. Фактичка и правна природа пса

Животиње су, а као и данас, сматране покретним стварима²² које могу бити у нечијој својини. Сходно томе и пас је могао бити део нечије имовине и ствар у промету.

Када се пас појавио и када је постао домаћа животиња не може се са сигурношћу рећи. Међутим, поуздано зна да је постојао већ 390. године п.н.е. Према Плинију, пси се сваке године кажњавају смрћу и живи разпињу зато што су их засениле и славу освојиле гуске које су својим грактањем најавиле долазак Гала уз Капитослко брдо и упозориле на опасност.²³ Катон га с друге стране несумњиво помиње као домаћу па би се могло рећи да је најкасније сведочанство о присутности паса као домаћих животиња 149. година п.н.е. с

¹⁸ Plinius, *Nat. hist.*, 8.61.

¹⁹ Horacius, *Epistulae*, II, 2. у преводу Атанасијевић, М., Квинт Хорације Флак, Целокупна дела II, Сатире I – II, Писма I – II, Крагујевац, 2005.

²⁰ Martial, *Epigr.*, 8. 1.

²¹ Plinius, *Nat. hist.*, 8. 61. О раси младих паса говори и Плиније описујући да је један такав пас растргао жену.

²² D. 6.1.1.1

²³ Plinius, *Nat. hist.*, 29.14.

обзиром да је Катон тада умро. Код Варона се о псу говори на месту где се говори о четворножним животињама које чине стоку. Он каже да су пси од великог значаја за оне који имају стада оваца и коза које су уобичајено плен вука, а да се пси користе да их заштите.²⁴

Закон XII таблица, а који је уредио штету од четворножне животиње није поменуо пса. Ово међутим не указује да су постојали само дивљи пси и да су се припитомљени појавили касније. Могуће да је власник по основу пауперијалне тужбе првобитно одговарао само за оне животиње које су му биле од директне користи.²⁵

Однос права према псу, изузев Закона XII таблица који га не помиње, може се видети из неколико других извора. Најпре из Аквилејевог закона. На основу првог поглавља закона закључује се да пас није четворножна животиња која се убраја у стоку. Према првом поглављу, одговорност за противправну штету је постојала уколико дође до убиства роба или четворножне животиње. Четвороножна животиња је стока која живи у стаду као што су овце, козе, говеда, коњи, магарци и мазге. У ово групу се није убрајао пас, али и друге животиње као што су медведи, лавови и леопарди.²⁶ Пас је, као што се види, набројан уз дивље животиње. Међутим, то што је пас искључен и у набрајању наведен са дивљим животињама не значи да је пас дивља животиња већ да је сматран било којом другом ствари која је у нечијем власништву. Ово се закључује на основу трећег поглавља Аквилејевог закона. На основу овог поглавља се могло тужити због повреда свих животиња које нису стока па самим тим и за пса.²⁷ Дакле, уколико би власник претрпео штету због тога што је повређен или убијен његов пас имао је право да захтева накнаду штете у износу највише вредности пса у последњих тридесет дана.²⁸

Међутим, за разлику од ових извора који пса не помињу или не набрајају као животињу која може да нанесе штету већ само као ствар којој може да се узрокује штета, другачији приступ се налази код едикта *de feris*.

Едикт *de feris* су донели курулски едили како би уредили одговорност за штету од дивљих животиња односно звери које су држане на улицама и путевима којима је било сталне циркулације људи. Едиктом је било предвиђено које животиње и на којим местима се морају безбедно држати како не би угрожавале пролазнике и наносиле им штету. Сходно томе, било је прописано

²⁴ Varron, *De re rust.*, II 9. 1.

²⁵ Jackson, B. S., *Liability for animals in roman law: An historical sketch. Cambridge Law Journal*, 37(1), 1978, стр. 119 фн. 48 и 49. Џексон се супротставља мишљењу да су Римљани прихватили псе као домаће животиње од Грка у трећем веку. Полази од археолошких истраживања на основу којих закључује да су припитомљени пси постојали много раније, а да то што нису обухваћени пауперијалном тужбом не значи да их на имањима није било.

²⁶ D. 9.2.2.2.

²⁷ D. 9.2.29.6. ; *Inst.*, IV.3.13.

²⁸ D. 9.2.29.8

да нико не сме пса, нераста, вепра, вука, медведа, пантера, лава тако да држи на местима где се уобичајено пролази да би некога могли повредити или нанети штету.²⁹

Уколико се погледа које су животиње наведене, јасно је да се радило о животињама чија је природа дивља, а то што је набројан и пас може указивати да се мислило на неприпитомљеног пса. У вези са тим је закључак да то што је пас први на едилском списку последица је амбивалентног односа права према псу. На пса је право примењивало различита правна средства која га третирају истовремено и као домаћу и као дивљу животињу, а разлог је мога бити тај што су на тлу Италије опстали дивљи пси.³⁰ Поред тога, има мишљења да се едикт, а када је донет, највероватније односио на псе и дивље свиње, а да је приспевањем дивљих животиња из иностранства за потребе циркуских игара почетком другог века п.н.е ова листа проширена и да је у класичном периоду обухватала вукове, медведе, пантере и лавове.³¹

Конечно, о природи паса, одређено сазнање пружа и *lex Pesolania de cane*. О овом закону се мало зна и помиње се само у Павловим Сентенцијама. Према закону, власник који је имао опасног пса па га на пролазима или јавном путу током дана није држао везаног био је дужан да надокнади сваку штету коју би пас због тога начинио.³²

3. Одговорност за штету

Уколико би дошло до повреде пса као нечије имовине власник је могао да оствари право на накнаду штете сходно трећем поглављу Аквилејвог закона. Међутим, ако би нечији пас другом проузроковао штету било на имовини или телу примењивала су се различита правна средства. У зависности од околности до којих је дошло до повреде у обзир је долазила *actio de pauperie*, *actio de feris* и *actio legis Aquiliae*.

Actio de pauperie се примењивала уколико је домаћа четворножна животиња учинила штету и то како сопственим телом тако и преко друге ствари коју је животиња дотакла.³³ Тужба је установљена још Законом XII таблица, а према којем је било предвиђено да се у случају штете животиња преда или да се надокнади процењена вредност.³⁴ Штета која је учињена, према одредбама закона, морала је потицати од четворношаца (*quadrupes*) и овај

²⁹ D. 21.1.40-42; Paulus, *Sententiae*, 1.15.2.

³⁰ Полојац, М., *Животиње у римском праву: скица*, Збоерник радова: Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије – књ. 9, Београд, 2019, стр. 128.

³¹ Jackson, B. S., *нав. дело.*, 133; Zimmerman, R., *The law of obligation*, Oxford, 1996, стр. 1106.

³² Paulus, *Sent.*, 1.15.1a.

³³ D. 9.1.1; D. 9.1.1.9.

³⁴ D. 9.1.1; Tab, VIII, 6. Iustiniani *Institutiones*, IV, 9.

термин је вероватно био ограничен на четворножне животиње које су припадале стоци.³⁵ Међутим, касније је било могуће да се тужба примени и уколико је штету причинила била која четворножна животиња, али и било која друга домаћа животиња која није четвороножна. Примена на друге четворножне животиње се потврђује кроз Улпијанов коментар где се једноставно каже да се тужба примењивала на све четворножне животиње³⁶, а примена на остале животиње кроз Павлов према којем се у случају када штету није причинила четворножна животиња одобравала *actio de pauperie utilis*.³⁷

У наведеним коментарима се не говори о томе да је реч о домаћим животињама било да су четворножне или не, али се такав смисао може имати у виду, јер се пауперијална тужба није примењивала уколико је штету нанела дивља животиња.³⁸ Према томе, може се закључити да се поред других домаћих, четворножних животиња, *actio de pauperie* примењивала и на псе. Штавише, то се потврђује и из следећег Павловог коментара: ако је неко избегавајући другог, на пример, магистрата, јурнуо у најближи локал и тамо био повређен од стране бесног пса, неки сматрају да не може бити тужен због пса, а ако је пас био одвезан онда је другачије.³⁹

Међутим, иако Улпијан, а посебно Павле потврђују примену *actio de pauperie* и на псе вероватно да је до проширења примене тужбе дошло и раније. Свакако, не може се тачно знати када, али се на основу неких чињеница може закључити да се догодило пре краја републике. Према томе, много пре Улпијановог и Павловог времена.

Из извора се потврђује да је пуперијална тужба проширена на пример на борбу између овнова или бикова у ком случају би власник могао да захтева накнаду штете или предају у ноксу уколико је у борби угинула животиња која је била изазвана од стране друге.⁴⁰ О овоме говори Квинт Муције Сцевола, а што би значило да је тужба била проширена пре 82. године п.н.е. премда је Сцевола тада умро. Такође, уколико се има у виду Вароново разматрање о псима онда је примена пауперијалне тужбе на псе била заступљена и 36. године п.н.е. ако се пође од тога да је дело *De re rustica* написао у осматретој години живота. Варон између осталог говори да својина на псу прелази када преходни власник преда пса следећем, а да у погледу одговорност за физичке недостатке ствари и за штету од пса важе иста правила као код остале стоке.⁴¹

³⁵ Zimmerman, R., *нав. дело*, стр. 1101.

³⁶ D. 9.1.1.2.

³⁷ „Ова тужба се даје из разлога корисности и уколико штету није учинио четворножац већ нека друга животиња“

³⁸ D.9.1.1.10; Inst., IV, 9pr; Jackson, V. S., *нав. дело*, стр. 126 фн. 31 на овом месту истиче да Улпијанов коментар сведочи о примени *actio de pauperie* на све четворножне животиње па и звери и да је тужба обухватала пса, медведа, овна.

³⁹ D. 9.1.2.1.

⁴⁰ D. 9.1.1.11.

⁴¹ Varro, *De re rusti.*, II 9. 7.

Actio de pauperie се примењивала када је домаћа животиња проузроковала штету властитим инстинктивним понашањем односно када се кривица за штету не може приписати човеку.⁴² Што се тиче објекта заштите, обухватала је како имовину тако и тело слободног човека. Обим накнаде у случају повреде тела обухватао је учињене трошкове лечења и пропуштене послове као и оне које ће лице пропустити уколико је последица повреде онеспособљеност.⁴³

Између Закона XII таблица и периода када се пауперијална тужба примењивала и на псе смешта се и одговорност за штету која се утуживала едисклом *actio de feris*.

Actio de feris се подизала уколико је дошло до оштећења ствари или када је дошло до повреде слободног човека. Ако је дејством животиње оштећена ствар надоканђивала се њена двострука вредност. Уколико је дошло до повреде тела слободног човека досуђивао се износ штете према правичној судској оцени, а с обзиром да тело слободног човека није ствар која би могла да буде процењена, правична судијска оцена у погледу накнаде штете обухватала је трошкове лечења и изгубљену зараду.⁴⁴ На крају, уколико је наступила смрт слободног лица досуђиван је фиксни износ од 200 000 сестерција. Ни једна од ових последица није могла да се избегне путем ноксалне предаје.⁴⁵

Тужба се подизала уколико је до оштећења или повреде дошло како директним дејством животиње тако и ако је узрок штете посредно дејство животиње. Дакле, *actio de feris* се подизала и када је животиња сама и када је неко због ње починио штету другоме.⁴⁶

Лице које подиже тужбу је свакако оштећени када се ради о повреди тела или оштећењу његове ствари. Међутим, ако дође до смрти лица, питање активне легитимације је другачије решено. Иако о томе у самом едикту нема потврде, претпоставља се да је *actio de feris* била популарна тужба,⁴⁷ а што је оправдано уколико се има у виду да је едикт уведен како би се осигурала безбедност уличног кретања па је у складу са тим и дато право сваком грађанину да има улогу тужиоца.

Улогу туженог је имао како власник тако и чувар животиње.⁴⁸ Ова лица су одговарала само на основу чињенице што су држали опасну животињу на местима којима се одвијало стало кретање створивши тиме ризик за

⁴² Полојац, М., *Actio de pauperie и одговорност за штету коју причини животиња у римском праву*, докторск дисертација, Београд, 1997, стр. 36.

⁴³ D. 9.1.1.3

⁴⁴ D.9.1.3; D.9.3.7

⁴⁵ Zimmerman, R., *нав. дело*, стр. 1107.

⁴⁶ Paulus, *Sent.*, 1.15.2.

⁴⁷ Даниловић, Ј., *Популарне тужбе од римског до савремених права*, Београд, 1968, стр. 43.

⁴⁸ Paulus, *Sent.* 1.15.2 „...*actio in dominum vel custodem datur*“

пролазнике.⁴⁹ Одговорност је била искључена једино у ситуацији када је оштећено лице само изазвало животињу да га нападне.⁵⁰

На крају, а с обзиром да се у едикту помиње пас може се поставити питање односа *actio de feris* са пауперијалном тужбом. Када је едикт донет није познато, а ни када је тачно дошло до проширења пауперијалне тужбе на псе. У том смислу се истиче да ако се пауперијална тужба примењивала на псе пре едикта онда би одредбе едикта требало разумети као одредбе чији је циљ био да уреде одговорност за повреде слободног човека било да се ради о телесним или фаталним повредама као што је смрт, а уколико је едикт донет пре проширења примене онда је попунио празнину поводом одговорности за псе.⁵¹

Међутим, чини се вероватнијим да је било могуће да се примене обе тужбе. Одговорност према едикту *de feris* уведена је из посебних разлога. Промет у дивљим зверима па и псима које су служиле за различите потребе, а најчешће оне које су повезане са разноврсним, спектакуларним па и крволочним представама захтевао је посебно уређење. Када нису смештене у аренама за борбу, што је било привремено, животиње су се налазиле у затвореним просторима који су личили на кавезе. Чињеница да су држане на улицама и местима уобичајеног окупљања и да су биле опасне оправдавало је увођење другачије тужбе и са другачијим правним последицама у односу на пауперијалну.

Поред тога, *actio de feris* је постојала и у Јустинијановом праву. У Институцијама је предвиђено да осим едилске тужбе има места и *actio de pauperie*, а када се по истом основу може подићи једна или више тужби, подношење једне не искључује право тужиоца на накнадно подношење друге.⁵² Ово правило се не схвата као проширење пауперијалне тужбе на дивље животиње, а како су истицали поједини аутори⁵³ већ да се едилска тужба примењивала на дивље животиње и на пса и вероватно вепра као домаће животиње.⁵⁴ Сходно томе, *actio de pauperie* и *actio de feris* би се могле поднети истовремено када је штету причинио пас.⁵⁵

⁴⁹ Ashton-Cross, D.I.C. *Liability in Roman Law for damage caused by animals*, The Cambridge Law Journal, Vol. 11, No. 8, 1953., стр. 397; Jackson, B. S., *нав. дело*, стр.134, Zimmerman, R., *нав. дело*, стр. 1106.

⁵⁰ Paulus, *Sent.* 1.15.3.

⁵¹ Jackson, B. S., *нав. дело*, стр. 131.

⁵² Inst. IV, 9.1.

⁵³ Букнад је био става да је *actio de pauperie* имала примену и када штету причини дивља животиња. Према његовом мишљењу, едилску тужбу је Јустинијан прогласио алтернативном *actio de pauperie* како би се решио проблем немогућности примене *actio de pauperie* уколико животиња побегне зато што престаје власништво. Buckland, W.W., *A Manual of Roman Private Law*, Cambridge 1953, стр. 335, Buckland, W.W., *A Text-Book of Roman Law*, Cambridge 1963, стр. 603.

⁵⁴ Ashton-Cross, D.I.C., *нав. дело*, стр. 399 и стр. 401.

⁵⁵ Zimmerman, R., *нав. дело*, стр. 1107; Полојац, М., *Животиње у...*, стр. 128.

На крају, повређено лице имало је право да тужи и по основу аквилијанске тужбе. Овде је, за разлику од претходних ситуација, реч о штети која је настала дејством животиње, али уз присуство човекове кривице. Сходно томе, оштећени је имао право на накнаду без права да се животиња ноксално преда.⁵⁶

Примену аквилијанске тужбе потврђују два Улпијанова фрагмента. У првом, а који између осталог говори и о односу између пауперијалне и аквилијанске тужбе је наведено: „Ако се пас кога је неко водио отргне у налету беса и некоме причини штету, ако га је неко други могао чвршће држати или ако га није требао водити на том месту ова тужба се неће примењивати и биће одговоран онај који је држао пса.“⁵⁷ Дакле, *actio de pauperie* је била искључена, јер се није радило о томе да је пас инстинктивно реаговао и нанео штету већ о томе да лице које га је водило то није чинило на одговарајући начин што оправдава примену аквилијанске тужбе.

У другом се, међутим, јасно потврђује примена аквилијанске тужбе: „Против оног који би нахушкао пса и натерао га да неког уједе премда га није држао Прокул одговара да треба да постоји аквилијанска тужба, али Јулијан каже да Аквилија терети само оног који је држао паса и натерао га да неког уједе; а ако га није држао, треба тужити на основу чињеничног стања.“⁵⁸

*Milica Sovrlić, LL.M.,
Assistant*

LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED BY A DOG IN ROMAN LAW

Summary

In Roman law, liability for damage caused by an animal existed both in the case of domestic animals and in the case of wild and exotic beasts. With regard to dogs, the question of liability and the lawsuit that will be applied, which is the subject of the paper, depended on whether the dog reacted instinctively and caused damage, or whether the damage was caused by the action of the dog, but the harmful behavior is the result of human activity and fault.

Key words: *Roman law, dog, damage, liability.*

⁵⁶ Jackson, B. S., *нав. дело*, стр. 135.

⁵⁷ D. 9.1.1.5.

⁵⁸ D. 9.2.11.5.

Литература

- Атанасијевић, М., *Квинт Хорације Флак, Целокупна дела II, Сатире I – II, Писма I – II*, Крагујевац, 2005.
- Ashton-Cross, D.I.C. *Liability in Roman Law for damage caused by animals*, The Cambridge Law Journal, Vol. 11, No. 8, 1953.
- Buckland, W.W., *A Manual of Roman Private Law*, Cambridge 1953.
- Buckland, W.W., *A Text-Book of Roman Law*, Cambridge 1963.
- Gai i njegove institucije*, превео Обрад Станојевић, Београд, 1982.
- Даниловић, Ј., *Популарне тужбе од римског до савремених права*, Београд, 1968.
- De Agri Cultura by Cato the Elder* published in the Loeb Classical Library, 1934.
- Zimmerman, R., *The law of obligation*, Oxford, 1996.
- Jackson, B. S., *Liability for animals in roman law: An historical sketch. Cambridge Law Journal*, 37(1), 1978.
- Јустинијанове Институције*, превео с латинскога на српски др Лујо Бакотић, Београд, 1912.
- Крајковић, Е., *Диколедијанов едикт о ценама*, Крагујевац, 1997.
- Lucius Junius Moderatus Columella On Agriculture with a recension of the text and an english translation by E. S. Forster, Edward H. Hefner in three volumes II Res Rustica V-IX*, London, MCMLIV.
- Martial the Twelve Books of Epigrams*, translated by J. A. Pott and F. A. Wright, With an Introduction by the latter, London, 1924.
- Pavlove Sentencije*, priredio i preveo Ante Romac, Zagreb, 1989.
- Полојац, М., *Животиње у римском праву: скица*, Perspektive implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije – knjiga 9, Univerzitet u Beogradu, 2019.
- Полојац, М., *Actio de rapuerie и одговорност за штету коју причини животиња у римском праву*, докторск дисертација, Београд, 1997.
- Станковић, Е., Владетић, С., *Римско право*, Крагујевац, 2020.
- The Natural History of Pliny*, translated with copious notes and illustrations by the late of John Bostock and H. T. Riley, Vol. II, London MDCCCLV.
- The three books of M. Terentius Varro concerning Agriculture*, translated by the T. Owen, Oxford, 1800.
- The History of Rome by Titus Livius* Translator: Rev. Canon Roberts Editor: Ernest Rhys, London, 1905.
- Ulpian, Knjiga regula*, priredio i preveo Ante Romac, Zagreb, 1987.
- Watson, A., *The Digest of Justinian*, Vol. 1, University of Pensilvania Presss, Philadelphia, 1998.